

KRONIKA DZIAŁALNOŚCI MUZEUM HISTORYCZNEGO MIASTA KRAKOWA ZA ROK 1992

Kolejny rok działalności muzeum zaowocował wieloma ciekawymi dokonaniem, zarówno na niwie ekspozycyjnej, jak i kolekcjonerskiej i popularyzatorskiej.

Najistotniejszym wydarzeniem, które będzie miało znaczenie daleko wykraczające poza rok objęty niniejszym sprawozdaniem, było ostateczne ukończenie remontu Celestatu, neogotyckiego Pałacyku Bractwa Kurkowego. Budowla ta powstała w 1837 roku według projektu Tomasza Majewskiego i współpracującego z nim ranciszka Lanciego. Przez wiele lat, aż do czasów II wojny światowej służyła Bractwu jako jego siedziba, miejsce przechowywania najcenniejszych klejnotów i pamiątek oraz uroczystych spotkań, balów i rautów. Tutaj przyjmowani byli najdostojniejsi goście Bractwa, między innymi cesarz Franciszek Józef. W czasie wojny zamieniony na składnicę siana i odwszalnię dla żołnierzy niemieckich, po wojnie odebrany Bractwu i przez wiele lat niewłaściwie użytkowany, popadł w ruinę. Decyzja o przeznaczeniu go na cele muzealne oraz rozpoczęty w ślad za tym remont uratowały jego istnienie. Remont prowadzono dzięki środkom przyznanym na ten cel przez Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa. Decyzję o organizacji w odrestaurowanych salach Celestatu Muzeum podtrzymało Bractwo Kurkowe, które w 1990 odzyskało prawa własności budynku, nieprawnie odebrane mu w roku 1951. Przystąpiono do prac nad muzealnym zagospodarowaniem obiektu.

Radość z pozyskania Celestatu zakłócały kłopoty związane z wynajmowanymi przez muzeum salami w pomieszczeniach dawnej introligatorni Roberta Jahody. Ich stan techniczny, przy równoczesnym braku środków na remont, uniemożliwiał dalsze ich użytkowanie; podjęto starania o rozwiązanie tego problemu.

Obok radości i smutków, jakich dostarczała baza lokalowa muzeum, trwały na innych odcinkach normalne działania. Z nich za ciekawe należy uznać zainaugurowanie nowego cyklu wystaw, którego trwanie rozłożone jest na wiele lat, wystaw poświęconych Skarbom krakowskich klasztorów. Cykl rozpoczęła ekspozycja przedstawiająca zbiory oo. Kapucynów. Celem tych prezentacji jest pokazanie społeczności Krakowa, ale również rzeszom turystów, jak wiele — często bezcennych — dzieł sztuki, pamiątek i dokumentów historycznych stanowiących dziedzictwo naszej narodowej kultury przetrwało przez stulecia za murami klasztorów dzięki pieczy i staraniom poszczególnych zgromadzeń, wśród rozmaitych burz i zawierch dziejowych i dziś po raz pierwszy może być oglądanych. Z powodzeniem kontynuowaliśmy rozpoczęty w 1991 roku cykl wystaw poświęconych dokonaniom środowiska plastycznego — „Z pracowni naszych artystów”.

Wiele uwagi poświęciliśmy na wyszukiwanie sponsorów, którzy zapewniliby wsparcie naszych działań. Rezultatem tych zabiegów było pozyskanie środków, dzięki którym zarówno nasze ekspozycje, jak i towarzyszące im wydawnictwa mogły mieć efekowniejszy kształt.

ZBIORY

Działalność kolekcjonerska muzeum, podobnie jak w latach poprzednich, ukierunkowana była na wzbogacenie zasobów kolekcji malarstwa, grafiki i rysunku, ze szczególnym uwzględnieniem ikonografii miasta, portretów jego mieszkańców. Poszerzano też zasoby starej fotografii, będącej bezcennym dokumentem rejestrującym przemiany architektonicznego kształtu domów, ulic, placów Krakowa, a zarazem stanowiącej niezaprzeczalne świadectwo zarówno życia codziennego, jak i podniosłych momentów w historii miasta. Powiększono też zasób judaików i teatraliów. Większą niż do tej pory uwagę poświęcono gromadzeniu mebli, różnorodnych przedmiotów i bibelotów, składających się na wyposażenie mieszkań. Ten kierunek naszej aktywności zbierackiej związany był z planowanym uruchomieniem w przyszłości nowego oddziału muzeum, w którym prezentować będziemy historię krakowskich wnętrz mieszkalnych. Realizacja tak nakreślonego planu powiększania naszych kolekcji nie przychodziła łatwo. Przyczyną trudności były ograniczone możliwości finansowe. Środki wydatkowane na zakupy muzealiów stanowiły nikły procent w wydatkach ogólnych muzeum. To ograniczenie zrekomensowane zostało licznymi darami, które muzeum otrzymało w ciągu tego roku. Na szczególne podkreślenie zasługuje postawa środowiska harcerskiego. Było to, jak sądzimy, efektem doskonale przyjętej i wysoko ocenionej wystawy, zorganizowanej z okazji osiemdziesięciolecia Harcerstwa Polskiego. Muzeum otrzymało w darze dużą ilość różnorodnych materiałów; zdjęć, pamiątek osobistych, odznak, dokumentów. Stanowią one zaczątek nowej kolekcji. Wśród tych materiałów na szczególną uwagę zasługują między innymi odznaki i odznaczenia twórcy harcerstwa, Andrzeja Małkowskiego. Mimo wspomnianych trudności, poczyniono kilka zakupów, których wartość artystyczna, historyczna i dokumentacyjna w sposób istotny wzbogaciła nasze zbiory. Ogółem do zasobu muzealnego pozyskano 2261 obiektów. Wśród nowo pozyskanych eksponatów 261 to zakupy, 1670 przekazy, 317 dary i 13 depozyty. Komisja zakupu muzealiów odbyła osiem posiedzeń, kwalifikując i wyceniając obiekty nabyte do zbiorów. Komisja

1. Fryderyk Pautsch, „Portret Stanisława Filipkiewicza”, olej na płótnie, nr inw. 4742/III. Fot. J. Korzeniowski

Wyceny Darów, Przekazów, Wypożyczeń i Depozytów odbyła 109 posiedzeń wyceniając 3 761 obiektów. Wszystkie pozyskane obiekty zostały wpisane do Księgi Wpływu Muzealiów. Wśród zakupionych w tym roku muzealiów na szczególną uwagę zasługują między innymi: *Portret Stanisława Filipkiewicza* Fryderyka Pautscha, autoportrety: Jana Szancebacha i Czesława Rzepińskiego, *Portret Ireny Solskiej* Juliana Fałata, cykl widoków Krakowa Henryka Polichta, wśród nich między innymi: *Widok klasztoru Norbertanek*, obrazy: Franciszka Turka *Widok Barbakanu*, Stanisława Tondosa *Pomnik prezydenta Mikołaja Żyblikiewicza*, K. Sichulskiego zespół karykatur członków austriackiej Rady Państwa, rysunki i grafiki członków Grupy Krakowskiej: L. Lewickiego *W żydowskiej łaźni*, *Spowiedź*, *Jarmark*, *Pajak*, *Przy pracy*, *Masówka*, Saszy Blondera *Przy stole*, Erny Rosenstein *Projekt lunaparku Grupy Krakowskiej* 17 collages. Obok tego wymienić należy piękną maszynę do szycia z końca XIX wieku, zegar kominkowy firmy Sulikowskiego z przełomu XIX i XX wieku z wyobrażeniem Apollina i Iwa, złoty sygnet i odznakę Króla Kurkowego z 1906/7 roku, zbiór odznak związanych z działalnością Naczelnego Komitetu Narodowego z lat 1914—1916, płaskorzeźbę J. Geberhola *W chederze*, balsaminę srebrną z 1863, medalion z wizerunkiem Karola Estreichera (seniora), portrety dzieci Juliany i Adolfa Estreichera (olej na płótnie, malował Józef Łęski) pierwsza ćwierć XIX wieku oraz Z. Waliszewskiego projekty scenograficzne do spektakli Teatru Cricot z 1936 roku. Znaczącym nabytkiem jest też komplet konspiracyjnych gazet harcerskich *Na Ucho* i *Watra*. Obok zakupów wymienić należy kilka ze znaczniejszych darów: kaffe secesyjne, rysunki

H. Polichta *Widok z więzienia w Wiśniczu*, *Portret Stanisława Serafina*, zespół grafik Anatolija Marczuka *Pomniki architektury Krakowa*, wycinanki z motywami żydowskimi Anny Beiersdorf, rysunek Zygmunta Wierciaka *Ludwik Solski w roli Piotra Drumli* oraz zestaw fotografii teatralnych Wojciecha Plewińskiego.

Powiększyły się też zasoby naszej biblioteki i archiwum. Zakupiono 306 woluminów książek o Krakowie, jego dziejach i sztuce, w darze zaś otrzymaliśmy 230 woluminów książek oraz 179 jednostek inwentarzowych druków ulotnych. Kolekcja harcerska wzbogaciła się o 409 sztuk materiałów archiwalno-bibliotecznych.

Zarówno nowo pozyskane obiekty, jak i muzealia wcześniej nabyte znajdowały się pod opieką konserwatorską. Pracownie konserwatorskie, obok normalnej, rutynowej pracy związanej z przeglądami obiektów na wystawach i w magazynach, wykonały zabiegi całkowite i częściowe przy następującej liczbie eksponatów: Pracownia Malarstwa — 71 obiektów i 48 ram, Pracownia Metalu — 86 obiektów, Pracownia Tkanin — 55 obiektów. Podobnie jak w latach poprzednich, ruch muzealiów był dosyć znaczny. Organizując wystawy korzystaliśmy z życzliwości innych placówek muzealnych, bibliotek, archiwów oraz osób prywatnych i kolekcjonerów. Łącznie wypożyczyliśmy na nasze ekspozycje 399 eksponatów. Z naszych zbiorów korzystały inne muzea, którym na organizowane wystawy pożyczaliśmy 258 eksponatów. Najczęściej w minionym roku korzystaliśmy z wypożyczeń Muzeów Narodowych Krakowa, Warszawy, Muzeum Zamku Królewskiego na Wawelu, Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz od indywidualnych artystów. Osobno wymienić należy zgromadzenie — zakon oo. Kapucynów, które zawierzyło nam kilkadziesiąt bezcennej wartości obiektów na wystawę poświęconą skarbowi z ich klasztoru. Z naszego zasobu korzystały między innymi Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, Muzeum w Cieszynie, Muzeum Okręgowe w Sandomierzu, Centrum Kultury z Poznania oraz okazjonalnie Muzea Okręgowe w Nowym Sączu, Radomiu i Muzeum w Bochni.

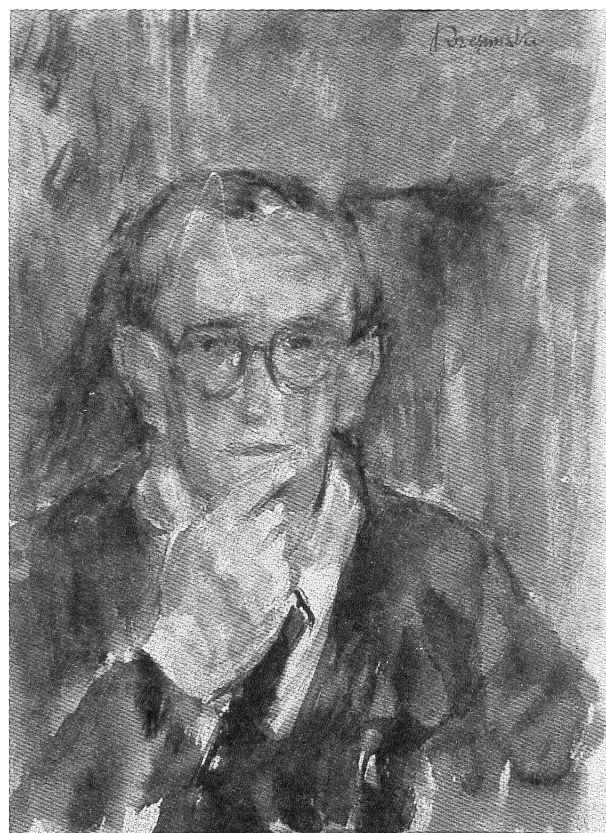
Wśród ofiarujących do naszych zbiorów dary i przekazy były następujące osoby i instytucje: Małgorzata Adamska, Jerzy Banach, Anna Beiersdorf, Kazimierz Bielenin, Anna Chmura, Stanisława Czeppe, Eugeniusz Duda, Danuta Dzielińska, Tadeusz Głodkiewicz, Anna Jodłowiec, Danuta Maria Jakubowska, Eugeniusz Janczarski, Leszek Kaplik, Ryszard Kucharski, Bolesław Leonhard, Anatolij Marczuk, Wacław Ojczenasz, Wacław Passowicz, Zdzisław Ruszel, Marzena Salamon-Sroka, Andrzej Szczygieł, Krystyna Szczerbińska, Maria Świątecka, ks. Mieczysław Turek, Krystyna Tor-Piekiłowa, Aniela Uziembło, Krystyna Wąsowicz-Korska, Krzysztof Witek, Instytut Odlewnictwa w Krakowie, Narodowy Bank Polski — Oddział w Krakowie, Jednostka Wojskowa 4116, Państwowe Zbiory Sztuki na Wawelu, Prezydent Miasta Krakowa, Zakład Gospodarki Komunalnej Urzędu m. Krakowa, Narodowy Bank Polski w Warszawie, Wydział Spraw Społecznych Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie, Zakłady Budowy Maszyn i Aparatury im. Ludwika Zieleniewskiego, Zarząd Główny Związku Więźniów Politycznych Okresu Stalinowskiego. Wszystkim ofiarodawcom składamy wyrazy serdecznych podziękowań.

WYSTAWY

Muzeum zaprezentowało publiczności 27 wystaw. Miały one różnorodny kształt i charakter, przeważały ekspozycje będące prezentacją dorobku artystycznego współczesnych twórców krakowskich. Kontynuowano pokazy najnowszych dokonań krakowskiego środowiska plastycznego w cyklu ekspozycji

2. Jan Szancenbach, „Autoportret w kapeluszu”, olej na płótnie, nr inw. 4741/III. Fot. J. Korzeniowski

3. Czesław Rzepiński, „Autoportret”, olej na płótnie, nr inw. 4728/III. Fot. J. Korzeniowski

„Z pracowni naszych artystów”. Zorganizowano też dwie wystawy, których bohaterami byli twórcy starszego pokolenia — nieżyjący już Henryk Policht i obchodzący jubileusz pięćdziesięciolecia pracy artystycznej Daniel Mróz, znakomity grafik i rysownik, przez całe lata związany z redakcją „Przekroju”. Obok wystaw o charakterze artystycznym, organizowaliśmy też ekspozycje historyczne poświęcone skarbowi ze zbiorów Klasztoru oo. Kapucynów oraz Krakowskim Zawiszkom. Swą działalnością ekspozycyjną muzeum czynnie włączyło się w Festiwal Kultury Żydowskiej. W naszym oddziale judaistycznym zaprezentowano kilka wystaw poświęconych prezentacji dorobku twórców żydowskich oraz artystów polskich, których prace powstały z fascynacji tradycją i kulturą żydowską. Jak zwykle, dużym zainteresowaniem cieszyły się szopki krakowskie. Z okazji jubileuszu — 50. Konkursu Najpiękniejszych Szopek — przygotowano specjalną wystawę, ukazującą szopkę w jej rozwoju historycznym. Pokazano na niej szopkę Michała Ezenekiera, malarza i kaflarza z Krowodrzy, który swoimi pracami dał początek „krakowskiej szkole szopkarskiej” i jako pierwszy najpełniej wyraził to, co stanowi o odrębności, a zarazem istocie krakowskiej szopki; jej ścisły związek z architekturą miasta, proporcjonalność i kolorystykę, jednym słowem to wszystko, co dziś odróżnia krakowskie szopki od szopek całego świata. Obok pokonkursowej wystawy, organizowanej — jak zawsze — w salach naszego muzeum, szopki pokazywane były w kilku miastach naszego kraju oraz we Lwowie. Ekspozycje prezentowane w galerii „Domu pod Krzyżem” jak zawsze koncentrowały się na problematyce teatralnej; pokazywaliśmy najwybitniejszych aktorów, scenografów, reży-

serów, tych, którzy byli i są współtwórcami najwybitniejszych dokonań scen krakowskich w ciągu ostatniego ćwierćwiecza.

Wśród zaprezentowanych przez nas wystaw chcielibyśmy trochę szerzej omówić przynajmniej kilka. Wystawa prac Henryka Polichta przygotowana została przez zajmującą się od wielu lat ikonografią Krakowa panią Stanisławę Opalińską. Pokaz ten mógł dojść do skutku jedynie dzięki uprzejmości córek artysty, Pań Stanisławy Czeppe i Anny Chmury, którym składamy raz jeszcze podziękowania za użyczenie prac. Wystawa ta swoim pomysłem i kształtem nawiązywała do ekspozycji, które muzeum przez kilka sezonów pokazywało w cyklu „Malarze Krakowa”. Artysta stworzył wiele prac, których głównym bohaterem jest nasze miasto. Szczególnie wiele z nich poświęconych zostało Zwierzyńcowi, dzielnicy w której artysta mieszkał przez wiele lat. Na jego obrazach zarejestrowany został kształt miasta, które choć stale trwa, zda się niezmiennie, to jednak przemija. Ulica Królowej Jadwigi, Rudawa, otoczenie z *Widoku na klasztor Norbertanek* czy *Piaskarze na Wiśle* to inny trochę Kraków niż ten, który dziś oglądamy, chodząc tymi samymi ulicami.

Zakon oo. Kapucynów założony na początku XVI wieku, do Polski przybył z końcem XVII stulecia. W Krakowie zgromadzenie istnieje od 1695 roku i od tego też czasu ma swój kościół i zabudowania klasztorne w tym samym miejscu, przy dzisiejszej ulicy Loretąńskiej. Największą sławą cieszy się jego sanktuarium Maryjne — Kaplica Loretańska. Została ona wzniesiona według projektu Kacpra Bażanki w latach 1712—1719. Obok funkcji sakralnych, kultu religijnego stała się miejscem szczególnym dla narodowej pamięci o bohaterach podejmujących walkę o wol-

4. Julian Fałat, „Portret Ireny Soliskiej”, olej na płótnie, nr inw. 4293/VI. Fot. J. Korzeniowski

ność narodu; tutaj spoczywają konfederaci barscy, tu święcono szable Tadeusza Kościuszki i Józefa Wodzickiego, stąd na pola bitew I wojny światowej wyruszył pierwszy kapelan żołnierzy Legionów Józefa Piłsudskiego o. Kosma Lenczowski, tutaj w krakowskim klasztorze żyli i stąd wyruszyli na służbę ojczyźnie kapelani oddziałów wojska polskiego w czasie wojny bolszewickiej i II wojny światowej. Przez kilka wieków klasztor związany jest z miastem i jego losami. W ciągu tych długich lat trwania trafiły do zakonnych pomieszczeń oraz jego archiwum i biblioteki liczne pamiątki, odnoszące się do historii zakonu i ludzi z nim związanych. Na zlecenie braci pracowali malarze tworzący obrazy religijne, a czasami wizerunki ojców. Tak więc na wystawie mogliśmy zobaczyć obrazy malowane między innymi przez Szymona Czechowicza, Jana Chrzyciela Lampiego, Józefa Brodowskiego, pamiątki po królach Janie III Sobieskim i Michał Korybutie Wiśniowieckim, obok nich cenne inkunabuły, sprzęty i naczynia liturgiczne; kielichy, pateny, relikwiarze, świeczniki, ornaty — wszystko to wytwory wytrwałych rękodzielników, świadectwa kultu, ale też znakomite dzieła sztuki, bezcennej wartości dobra kultury narodowej. Prócz tego wiele innych przedmiotów — medale, tabakierki, starodruki, przedmioty ongiś przed laty codziennego użytku, dziś świadectwa poziomu naszej kultury materialnej; są też w zbiorach pamiątki dalekich misji, drzeworyty japońskie, osobne miejsce stanowią ocalone pozostałości po zgromadzeniach klasztorów oo. Kapucynów na kresach wschodnich II Rzeczypospolitej. To wszystko dzięki życzliwości władz Zakonu mogli na wystawie oglądać krakowianie i turyści przybywający do naszego miasta. Wystawa ta zwróciła uwagę, jak wiele bezcennych przedmiotów i dzieł sztuki ocalało wśród rozmaitych zawieruch i burz dziejowych w zbiorach zakonnych. Ich pełniejsze poznanie wzbogaca naszą wiedzę o polskiej kulturze. Autorami ekspozycji byli mgr Janusz T. Nowak i mgr Witold Turdza.

Znaczącym wydarzeniem w życiu kulturalnym naszego miasta była przygotowana w jesieni tego roku retrospektywna wystawa prac znakomitego artysty Daniela Mroza. Urodzony w Krakowie w 1917 roku, wychowanek krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych, całe życie związany z rodzinnym miastem, szczególnie mocnymi więzami złączony był z redakcją „Przekroju”, który właśnie jemu zawdzięczał swą szczególną, wyróżniającą go od innych pism szatę graficzną. Był też w gronie założycieli słynnej Grupy Krakowskiej. Tworzył w swych pracach świat fantastyczny na poły baśniowy. Był uznanym grafikiem książkowym. Jego cykle rysunków i ilustracji do utworów Sł. Mrożka, J. Szaniawskiego, St. Lema tworzyły świat samoistny, ale znakomicie współpracujący z treścią ilustrowanych dzieł. Na wystawie pokazano prace Daniela Mroza i te, które pojawiały się na łamach „Przekroju”, te będące ilustracjami książkowymi, i te, które artysta tworzył jako dzieła nie przeznaczone do rozpowszechniania w wielu egzemplarzach. Spośród krytyków zajmujących się oceną jego twórczości najcelniej scharakteryzował ją J. Bogucki, który przed laty napisał:

„Uroda robót Mroza jest niepokojąca i przekorna, wizerunek rzeczywistości w nich odbitej posępny, a równocześnie groteskowy, bezlitosny choć przeniknięty wielkodusznym humorem. [...] Sztuka Daniela Mroza zrośnięta jest ze środowiskiem krakowskim i jego tradycjami. Szczególnie widoczne jest powiązanie moralizatorstwa społeczno-historycznego z romantycznością, posępnością, drwiną i fantastyką i przekornym indywidualizmem. To układ skłonności bliski czasom Matejki i Wyspiańskiego, urodom Jamy Smoczej i Jamy Michalikowej”.

Była to wystawa jednego z najbardziej krakowskich twórców. Ekspozycję przygotował we współdziałaniu z artystą mgr W. Turdza. Specjalna wkładka drukowana przez rodzimą redakcję Daniela Mroza była zarazem folderem wystawy.

Do najwybitniejszych postaci krakowskiego teatru należy Anna Polony, aktorka i reżyserka związana przez długie lata swojej kariery scenicznej z Teatrem Starym, choć pierwsze dwa sezony po studiach grała w Teatrze imienia Juliusza Słowackiego. Za najbardziej owocny czas artystka uznaje okres jedenastoletniej współpracy z Konradem Swinarskim. Jej dorobek to dziesiątki znakomitych ról, za które była wielokrotnie nagradzana, między innymi Nagrodą I Stopnia na Festiwalu we Wrocławiu (za rolę dziewczyny w *Żegnaj Judaszu*), Nagrodą im. Karola Zelwerowicza, Złotym Wawrzynem Grzymały; była też laureatką konkursu „Przekroju” na dziesięciu najlepszych aktorów krakowskich lat 1946—1981 (2 miejsce). Zdjęcia, afisze, kostiumy, wycinki prasowe, recenzje, taśmy filmowe z fragmentami spektakli teatru TV, pamiątki osobiste, rekwizyty to wszystko materiały, z pomocą których na wystawie „Gwiazdy sceny krakowskiej — Anna Polony” starano się przybliżyć postaci i najznakomitsze osiągnięcia artystki. W otwarciu wystawy wśród licznych ludzi teatru, przyjaciół i miłośników artystki uczestniczył wojewoda krakowski Tadeusz Piekarz. Komisarzem wystawy była mgr Wanda Kwiatkowska-Ptak, aranżację plastyczną zrealizował W. Turdza.

Kolejną ważną wystawą była ekspozycja poświęcona Krakowskiej Zawiszy, konspiracyjnej organizacji harcerskiej działającej od 1943 roku. Przez szeregi Zawiszy przeszło 222 harcerzy. Mimo konspiracyjnych warunków, stałego zagrożenia urządzano kursy, biegi na stopnie harcerskie, uroczyste przyrzeczenia, zaś dla starszych przeszkolenia wojskowe zwane kursami niższych dowódców (podoficerskie). Wydawano własne pismo „Na Tropie”. Wiele Zawiszaków zasililo partyzantkie oddziały Armii Krajowej, przede wszystkim w zgrupowaniu myślenickim. Organizatorem Zawiszy był Kazimierz Lisiński pseudonim „Lisek”. Zdjęcia, pamiątki osobiste to główny materiał tej niezmiernie interesującej ekspozycji. Komisarzem wy-

5. Henryk Policht, „Widok Zwierzyńca — klasztor ss. Norbertanek”, olej na płótnie, nr inw. 4738/III

stawy była mgr Magdalena Kurowska. Tekst folderu napisał Pan Marian Młynarski.

Dużym zainteresowaniem publiczności i środowiska plastycznego cieszyły się po raz drugi organizowane w galerii letniej Wieży Ratusza ekspozycje z cyklu „Z pracowni naszych artystów”. W tym roku prezentowano prace Adama Brinkena, Zbigniewa Bajka, Jacka Sroki, Stefana Berdaka, Joanny Jakowlew-Stożek. Wystawom towarzyszyły opracowane według pomysłu Marii Zientary, komisarza wszystkich ekspozycji, zaproszenia — foldery zawierające kolorową reprodukcję jednej

z wystawianych prac oraz tekst przedstawiający najważniejsze dokonania prezentowanego artysty. Wydawnictwa te sponserowała Pani Weronika Dąbrowska, kierowniczka Baru „Piccolo”.

W starej synagodze w okresie dni kultury żydowskiej pokazaliśmy kilka wystaw, spośród których na szczególną uwagę zasłużyła między innymi ekspozycja Stuarta J. Serwetera *Powroty*, będąca malarską wędrówką artysty po miejscach ongiś tętniących życiem społeczności żydowskiej. Dziś, po czasach holocaustu, malarz stara się zmierzyć z zupełnie innym krajobrazem, wydobyć zeń jakieś ślady, które pozwoliłyby przywołać

6. Franciszek Turek „Barbakan”, akwarela, nr inw. 4729/III

zamordowane życie. Podobny zamiar wyrażała ekspozycja fotografii N. T. Gibała, pokazująca Polskę, jaką Żydzi zapamiętali. Powrót, ale w zupełnie innej formie, był też w jakiś sposób tematem kolejnej wystawy, której autorką jest pani Anna Beiersdorf. Autorka urodzona już po wojnie w Krakowie, tu ukończyła studia z zakresu etnografii, zafascynowała się wycinankami żydowskimi opracowanymi przez Gizę Frankel. Ta fascynacja, przy jednoczesnej znajomości ludowej wycinanki polskiej stworzyła możliwość dokonania jedynej w swoim rodzaju syntezy. Artystka zaczerpnęła z dawnych wycinanek żydowskich wiele motywów symbolicznych, jak wieloramiennie świeczniki, sylwety biblijnych zwierząt, gesty kapłanów, co nałożone na jej znakomitą biegłość techniczną oraz własne pomysły kompozycyjne zaowocowało znakomitymi rezultatami. Powstały, jak pisze krytyk, „*„dziełka» głęboko przeniknięte żydowską kulturą, zachowujące zarazem indywidualny, niepowtarzalny styl”*”.

Wspólnie z Muzeum Medalierstwa we Wrocławiu pokazaliśmy pokonkursową wystawę medali, stworzonych przez najwybitniejszych polskich twórców, zaproszonych do konkursu organizowanego w pięćsetną rocznicę odkrycia Ameryki. Komisarzem ekspozycji był Pan Cezary Kaszowski, kustosz Muzeum Medalierstwa. W tym roku naszą powierzchnię ekspozycyjną powiększyliśmy o przestronną sień wjazdową Krzysztoforów. Tam, przy współpracy organizatorów Europejskiego Miesiąca Kultury, pokazaliśmy wystawę fotograficzną *Place Europy*, a po jej ukończeniu plakaty naszego muzeum, wydawane w okresie powojennym. Zgromadzone w jednym miejscu, oglądane wspólnie dały widzowi możliwość ocenienia, jak w ciągu lat zmieniały się mody i styl plakatu reklamowego; były zarazem przypomnieniem najważniejszych wystaw, organizowanych przez Muzeum w ciągu blisko 40 lat. Wystawę przygotował zespół biblioteki pod kierownictwem mgr Marii Kwaśnik.

DATY OTWARCIA WYSTAW

A. Sala wystaw zmiennych, parter Pałacu „Krzysztoforów” Rynek Gł. 35

5 III — Pejzaże krakowskie Henryka Polichta (komisarz wystawy mgr St. Opalińska);

4 VI — Skarby krakowskich klasztorów — zbiory oo. Kapucynów (komisarz wystawy J.T. Nowak, aranżacja plastyczna W. Turdza);

5 X — Daniel Mróz — rysunki i grafika (komisarz wystawy mgr W. Turdza);

6 XII — Szopki krakowskie — wystawa pokonkursowa 50. jubileuszowego konkursu najpiękniejszych szopek krakowskich (komisarz wystawy mgr Anna Szałapak).

B. Sala Baltazara Fontany, I piętro Pałacu „Krzysztoforów”

5 XI — Pięćsetna rocznica odkrycia Ameryki. Seria medali polskich '92. (komisarz wystawy dr Cezary Kaszowski).

C. Sień wejściowa Pałacu „Krzysztoforów”

7 VI — „Place Europy w fotografii” (Wystawa organizowana w ramach Europejskiego Miesiąca Kultury);

25 VII — Muzealny plakat reklamowy ze zbiorów MHK (kom. wyst. mgr Maria Kwaśnik);

D. Sala Kobiet — Stara Bożnica ul. Szeroka 24

15 IV — Stuart J. Serveter — „Powroty” malarstwo (komisarz wystawy mgr E. Duda);

6 VI — Wycinanka inspirowana sztuką żydowską Anny Małeckiej-Beiersdorf (kom. wystawy mgr E. Duda);

8 VI — Jeruzolima — wieczne miasto w słońcu, fotografie E. Schenhelbocha. (Wystawa w ramach Festiwalu Kultury Żydowskiej);

8 VI — Pamięci żydowskiej Polski, fotografie Nachuma T. Gidała (Wystawa w ramach Festiwalu Kultury Żydowskiej).

E. Galeria Teatralna — „Dom pod Krzyżem” ul. Szpitalna 21

12 III — Aktor w karykaturze (kom. wyst. mgr K. Solańska);

27 III — Gwiazdy krakowskiej sceny — Anna Polony (kom. wyst. mgr W. Kwiatkowska-Ptak, aranżacja plastyczna mgr W. Turdza);

15 VI — Witkacy w świetle (Wyst. w ramach Europejskiego Miesiąca Kultury);

3 VII — Architektura Krakowa i Kijowa w grafice Anatolija Marczyka (kom. wyst. K. Solańska);

6 VIII — Malarstwo i scenografia Anny Drozd (kom. wyst. mgr W. Kwiatkowska-Ptak);

30 X — Tym którzy odeszli — Aktorzy teatrów krakowskich zmarli 1977—1992 (kom. wyst. mgr K. Solańska);

F. Galeria Letnia — Wieża Ratuszowa, Rynek Gł. 1 I piętro — Wystawy z cyklu Z pracowni naszych artystów:

29 V — Adam Brinken — malarstwo;

1 VII — Zbigniew Bajek — malarstwo;

5 VIII — Jacek Sroka — malarstwo;

9 IX — Stefan Berdak — malarstwo;

9 X — Joanna Jakowlew-Stożek — malarstwo;

Komisarzem wszystkich wystaw była mgr M. Zientara.

G. Wystawy zagraniczne

Lwów — Muzeum Historii Lwowa „Szopki Krakowskie” styczeń — marzec (kom. wyst. mgr A. Szałapak).

H. Wystawy objazdowe i oświatowe

— Urny na Kopiec Marszałka Józefa Piłsudskiego — Muzeum Okręgowe w Sandomierzu;

— Szopki krakowskie — Centrum Kultury w Poznaniu;

— Szopki krakowskie — Muzeum Etnograficzne im. Fr. Kotuli w Rzeszowie;

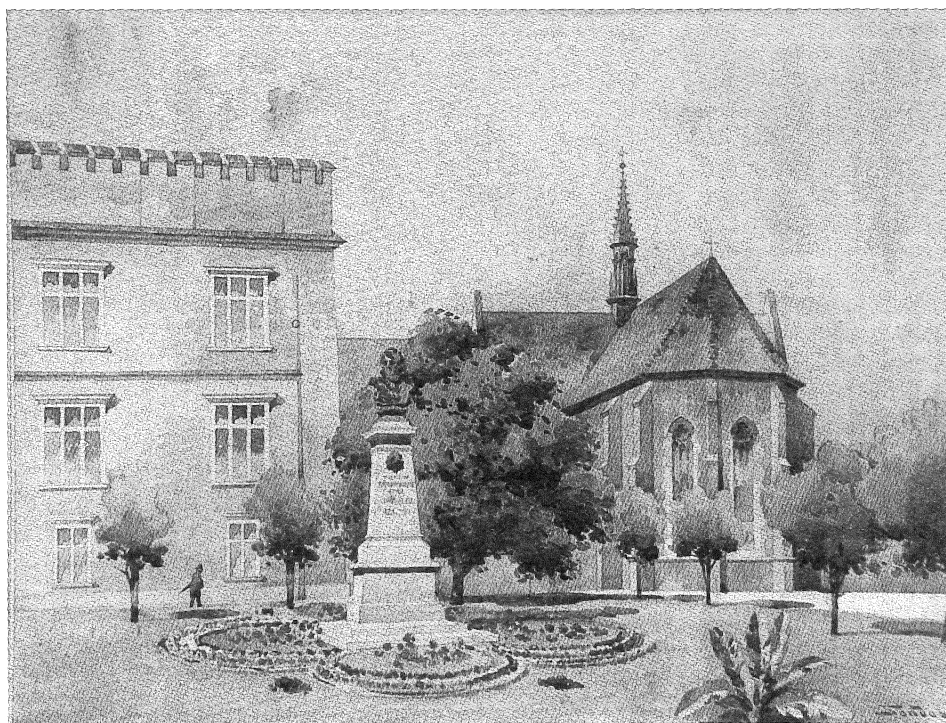
— Szopki krakowskie — Muzeum Regionalne w Żywcu;

— Reduta Słowa — pięćdziesięciolecie Teatru Rapsodycznego — Centrum Kultury w Poznaniu;

— Kraków w starej fotografii — Dzielnicowa Biblioteka Publiczna w Podgórzu.

Przy organizacji wystaw muzeum korzystało z życzliwości wielu placówek muzealnych, archiwów, bibliotek oraz osób prywatnych i kolekcjonerów. Wystawa poświęcona zbiorom oo. Kapucynów pochodziła w całości z zasobu klasztoru. Mogła ona być zrealizowana jedynie dzięki życzliwości władz zakonu. Wszystkim, którzy użyczili nam swoich eksponatów, składamy wyrazy wdzięczności i podziękowań.

7. Stanisław Tondos, „Pomnik prezydenta Mikołaja Zybkiewicza”, akwarela, nr. inw. 4730/III. Fot. J. Korzeniowski

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA I UPOWSZECHNIENIOWA

Podobnie jak w latach poprzednich, prace naukowo-badawcze prowadzono wielotorowo. Jak zawsze szczególną wagę przykładano do opracowania obiektów, wchodzących w skład kolekcji muzealnych. Podejmowano też tematy wychodzące poza zakres studiów zabytkoznawczych, związane jednak z szeroko pojmowanymi dziejami i kulturą Krakowa. Wśród tematów dotyczących zbiorów muzealnych wymienić należy kontynuowane od kilku lat prace reinwentaryzacyjne kolekcji Bractwa Kurkowego. Zajmująca się tym zagadnieniem mgr G. Lichończak swoje dociekania ukierunkowała nie tylko na opisanie poszczególnych obiektów, ale przede wszystkim na gruntowne poznanie całego zasobu archiwalnego, co w znacznej mierze poszerzyło jej zakres znawstwa kolekcji, pozwoliło na dokonanie wielu sprostowań, wzbogaciło wiedzę o nowe, nieznane szczegóły. Reinwentaryzacją objęto 60 obiektów. Na kanwie tych badań powstał artykuł *Introdukcja Króla kurkowego czyli dzieje jednego obrazu*. Z myślą o przyszłym oddziale historii krakowskich wnętrz mieszkalnych prowadzono wielokierunkowe badania nad wszystkimi zjawiskami łączącymi się w sposób pośredni i bezpośredni z warunkami życia krakowian. W tym nurcie dociekań mieszczą się prace badawcze dotyczące historii cechu stolarzy (mgr M. Niezabitowski, mgr B. Urbańska), fabrycznej produkcji mebli w Krakowie (mgr J. Salwiński), ikonografii jako źródła do odtworzenia wyposażenia mieszkań (mgr St. Opalińska, mgr W. Turdza), inwentarzy i testamentów mieszczańskich (dr C. Bąk-Koczarska). Wyniki tych badań publikowane były w 19 numerze „Krzysztoforów”, który ukazał się w bieżącym roku. Prowadzono dalsze prace nad bronią, znajdującą się w naszych zbiorach, z myślą o przygotowaniu katalogu (mgr. A. Radwan, dr W. Kucharski). Kontynuowano prace nad zbiorami medalierstwa i numizmatyki, ze szczególnym uwzględnieniem skarbu z gąłki Wieży Ratuszowej (mgr E. Błazewska). Szczególnie wiele trudu i wysiłku wkładano w opracowanie wielotysięcznego zbioru fotografii, koncentrując się głównie nad fotografią starą z zakładu I. Kriegera (mgr mgr T. Kwiatkowska,

8. Zegar kominkowy z firmy Sulikowskiego, XIX/XX wiek, nr inw. 1283/II

A. Malik) oraz tzw. archiwum „Światowida” (mgr mgr Al. Dudowa, E. Gaczoł). Rozpoczęto wstępne opracowanie przyjętego w darze do zasobu muzealnego zbioru filatelistycznego Jana Pająka — *Korespondencja wojenna Polaków* składającego się z 2443 kart pocztowych (mgr mgr A. Kuler, T. Gąsiorowski). Prowadzono prace dokumentacyjne, rejestrując fotograficznie i opisowo przemiany w wyglądzie ulic, budowli, sklepów (mgr mgr H. Świątek, E. Firlet). Gromadzono dokumentację dotyczącą członków ruchu oporu, hitlerowskiego aparatu terroru oraz osób represjonowanych (mgr mgr M. Natkaniec, T. Gąsiorowski, A. Kuler). Dział judaistyczny kontynuował kwerendy i gromadził dokumentację ilustrującą życie żydowskiego Kazimierza (A. Jodłowiec, E. Duda). Trwały opracowania koncepcji scenariuszy wystaw planowanych na rok 1993. Wiele trudu włożono w przeprowadzanie różnorodnych kwerend, wykonywanych na zlecenie instytucji i przedsiębiorstw zajmujących się pracami konserwatorskimi, poszukującymi w zbiorach muzealnych materiałów do interesujących ich budynków. Dużą liczbę rozmaitych zapytań adresowali pod naszym adresem studenci historii sztuki, historii, architektury, pracownicy naukowcy, miłośnicy Krakowa oraz scenarzyści przygotowujący materiały do filmów oświatowych, fabularnych, kinowych i telewizyjnych. Ogółem pracownicy muzeum przeprowadzili 256 kwerend. Najwięcej pracy włożono w przygotowanie dokumentacji do filmu J. Spielberga *Lista Schindlera* (mgr A. Kuler, E. Duda). Wśród tematów kwerend były między innymi zapytania o historię straży miejskiej, o broń miotającą — łuki i kusze, o fotografie rozmaitych uroczystości patriotycznych, o przemiany w wyglądzie Rynku, o historię poszczególnych budowli. Pracownicy muzeum czynnie uczestniczyli w sesjach naukowych, poświęconych dziejom i kulturze naszego miasta. Prowadzono, podobnie jak w latach poprzed-

nich, spotkania naukowe z referatami naszych koleżanek i kolegów. Przedstawiono następujące referaty:

20 I — mgr Anna Szałapak — Zwyczaje Bożonarodzeniowe w Krakowie.

10 II — mgr Stanisław Piwowski — Krakowski ośrodek dyspozycyjny konspiracji cywilnej i wojskowej w okresie II wojny światowej.

13 III — mgr Elżbieta Błażewska — Szkoła artystyczna, stan naszych zbiorów, kierunki poszukiwań, sposoby opracowania.

13 IV — mgr Marek Natkaniec — Polska konspiracja antykomunistyczna w latach 1944—1949, próba charakterystyki.

11 V — mgr Teresa Kwiatkowska — Dokumentacja fotograficzna uroczystości patriotycznych w Krakowie od drugiej połowy XIX wieku do 1939 roku w zbiorach MHK.

12 X — mgr Andrzej Szczygieł — Samorząd miasta Krakowa — problemy kultury w latach 1866—1914.

16 XI — mgr Wacław Passowicz — Jerzy Dobrzycki, pierwszy dyrektor Muzeum, jego poglądy na kształt i zadania muzeów miast.

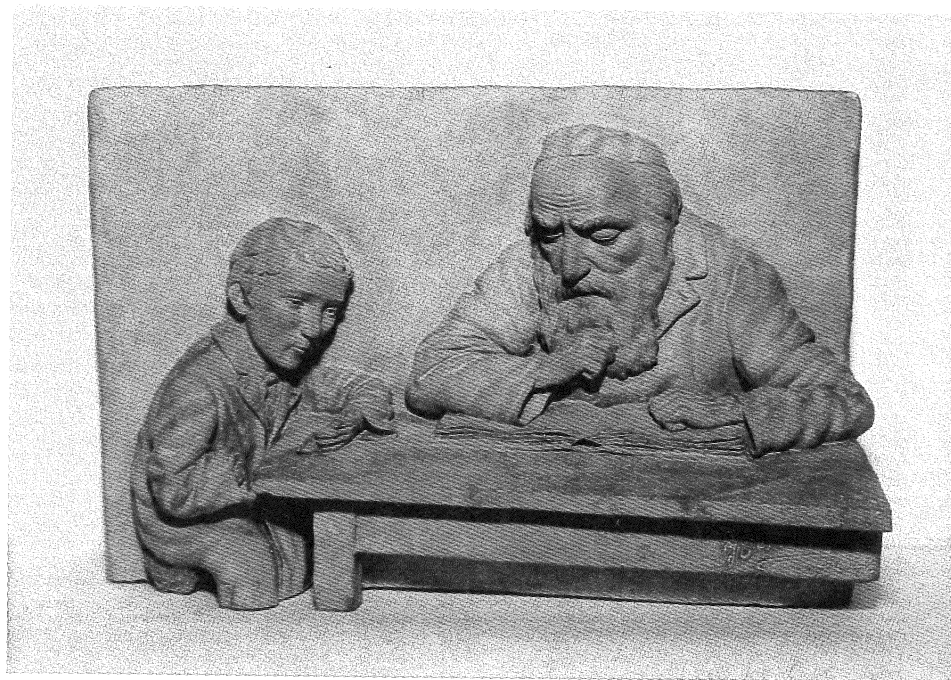
14 XII — mgr Henryk Świątek — Dom „Pod Jaszczurką” — tajemnica godła.

Muzeum, jak zawsze tak i w tym roku, przykładło wiele starań do należytego prowadzenia akcji upowszechnieniowej. Realizowano ją stosując różnorodne metody: spotkania, konkursy, prelekcje i lekcje muzealne. Do szkół rozsyłano materiały zawierające informacje o możliwościach wykorzystywania ekspozycji muzealnych w realizacji programu nauczania historii, języka polskiego i wychowania przez sztukę. Utrzymywano ścisłe kontakty z młodzieżowym Kręgiem Miłośników Starego Krakowa kierowanym przez Pana Franciszka Dębskiego, starając się zainteresować młodzież wizytami w muzeum w ramach zajęć pozalekcyjnych. Kontakty z nauczycielami utrzymywano za pośrednictwem historyków — pracowników Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli. Bardzo dobrze, jak zawsze, układała się współpraca z Centrum Młodzieży im. dr. Henryka Jordana. Wspólnie przeprowadzono kolejną edycję konkursu dla szkół ponadpodstawowych w cyklu *Czy znasz Kraków?* Tym razem tematyka konkursu obejmowała dzieje Krakowa w latach 1795—1918. Pracownicy muzeum uczestniczyli w dwunastu spotkaniach z drużynami, startującymi w konkursie, wygłaszając prelekcje i oprowadzając młodzież po zabytkach Krakowa. Spotkania prowadzili między innymi M. Niezabitowski, A. Malik, W. Kucharski, W. Turdza, J. Nowak. Całości prac konkursowych oraz jury konkursu przewodniczył W. Passowicz. Wspólnie z Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli muzeum było współorganizatorem Olimpiady Historycznej dla dzieci ostatnich klas szkoły podstawowej. Olimpiada poświęcona była wielkim odkryciom geograficznym; w pracach organizacyjnych oraz w jury finału Olimpiady, która odbywała się w salach muzeum, uczestniczył W. Passowicz. Mgr B. Woźniakowski, kierownik działu Naukowo-Oświatowego był współorganizatorem konkursu *Czy znasz muzea Krakowa?* adresowanego do uczniów szkół podstawowych. Pracownicy muzeum zrealizowali 171 lekcji muzealnych dla 3 862 uczniów. Wygłoszono 28 prelekcji dla 748 słuchaczy. W salach muzeum odbyło się pięć koncertów. Po wystawach muzealnych oprowadzono 74 grupy. Pracownicy muzeum uczestniczyli też w akcji upowszechnieniowej, pisząc artykuły popularne do tygodników i dzienników, uczestnicząc w realizacji audycji radiowych i telewizyjnych. Nasi koledzy byli stałymi współpracownikami cieszącego się dużą popularnością programu telewizyjnego *Kartki z Krakowskiego Archiwum* (mgr W. Turdza, G. Lichończak). Najczęściej z możliwości stwarzanych przez ekspozycje muzealne korzystały następujące szkoły podstawowe z Krakowa: Nr 39, 63, 20, 112, 105

9. Złoty sygnet króla kurkowego z 1906-1907 roku, nr inw. 310/BrK. Fot. J. Korzeniowski

10. J. Gerberholc, *W chederze*,
 płaskorzeźba, nr inw. 850/VII

12. M. Oracki, *Józef Karbowski w roli Kreona*, nr inw. 4290/VI.
 Fot. J. Korzeniowski

11. Medalion z wizerunkiem Karola Estreichera, nr inw. 4739/III.
 Fot. J. Korzeniowski

oraz XI i XIV Licea Ogólnokształcące, Zespół Szkół Gastronomicznych w Nowej Hucie i Zespół Szkół Medycznych. Frekwencja ogólna na wystawach w salach własnych muzeum wynosiła 80 345 zwiedzających. Wystawy objazdowe oglądnięto 13 tysięcy zwiedzających — tak więc wystawy muzeum w minionym roku oglądnięto 93 345 widzów.

Jak co roku, muzeum było organizatorem imprez otwartych o charakterze masowym:

25 VI — Doroczne harce „Lajkonika” i jego świty.

28 VI — Uroczystej intronizacji Króla Kurkowego — Zygmunta Skwarczyńskiego — „Gospodarnego”.

3 XII — I Konkursu najpiękniejszych szopek krakowskich.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Podobnie jak w latach ubiegłych, ten odcinek pracy najmocniej limitowany był możliwościami finansowymi muzeum. Wobec ograniczonych środków nie udało się zrealizować, tak jak planowano, dwóch numerów rocznika „Krzysztoforów”, wydano jedynie numer 17, który gotowy był już w 1991 roku, jego druk ukończono w pierwszym kwartale roku 1992. Numer 18 złożono do druku z końcem 1992 roku. Numer 17 zawiera artykuły zarówno pracowników muzeum, jak i zaproszonych gości. W całości poświęcony jest tematyce okupacyjnej. Numer 18 powstał w identycznym trybie, z przeważającym udziałem autorów własnych. Poświęcony on jest problemom związanym z organizacją produkcji meblarskiej oraz zagadnieniom łączącym się z historią warunków życia i mieszkania krakowian. Obok „Krzysztoforów” muzeum zrealizowało kilka mniejszych druków o charakterze informatorów-folderów wystaw. Stosunkowo duża liczba tych druków była możliwa dzięki zabiegom o pozyskanie sponsorów, którzy opłacili realizowane przez nas wydawnictwa. W tym trybie zrealizowano: pięć zaproszeń — folderów z kolorowymi zdjęciami dzieł prezentowanych na wystawach w cyklu „Z pracowni naszych artystów”. Dzięki zapobiegliwości

kolegów z Oddziału Judaistycznego wydano kolorowy folder reklamujący wystawę *Z dziejów i kultury Żydów* — w dwu wersjach językowych (tekst E. Duda, opracowanie graficzne W. Turdza). Na tej samej zasadzie udało się wydać w nakładzie 3 tysięcy egzemplarzy folder poświęcony 50. Konkursowi Szopek w czterech wersjach językowych: polskiej, angielskiej, francuskiej, niemieckiej z kolorowymi zdjęciami (tekst A. Szałapak, zdjęcia J. Korzeniowski); koszt w całości pokrył wydawca. Tam gdzie to było możliwe, celem obniżenia kosztów korzystano z małej poligrafii. Tą techniką wydano foldery *Malarstwo Henryka Polichta* (St. Opalińska), *Gwiazdy Teatru Krakowskiego — Anna Polony* (W. Kwiatkowska-Ptak), *Skarby Krakowskich Klasztorów — zbiory oo. Kapucynów* (J. T. Nowak), *Architektura Krakowa i Kijowa w grafice Anatolija Marczuka*, *Zawiszacy* (Marian Młynarski), *Wycinanka Anny Beiersdorf*. Wszystkim wystawom towarzyszyły drukowane zaproszenia i afisze. Do wystawy prac Daniela Mroza wydrukowano plakat jego autorstwa. Ostatnim zrealizowanym drukiem było sprawozdanie z XLIX Konkursu Szopek.

RADA MUZEALNA

14 grudnia odbyło się posiedzenie Rady Muzealnej. Zebrani uczcili minutą ciszy pamięć zmarłego przewodniczącego Rady, prof. dr. hab. St. E. Nahlíka. Następnie dyrektor A. Szczygieł przedstawił sprawozdanie z działalności Muzeum w kończącym się roku. Wskazał na kłopoty finansowe, w których kontekście podjął sprawę ciągnącego się braku środków na remont intro-ligatorni Jahodów. Sumując działalność muzeum wskazał na — mimo licznych braków — zadawalające rezultaty, dużą liczbę interesujących ekspozycji, stale powiększające się zbiory i stosunkowo nie najgorszą frekwencję, choć według jego oceny placówki oświatowe zbyt pasywnie podchodzą do możliwości korzystania z ekspozycji muzealnych w realizacji programów wychowawczych. Zebrani zaakceptowali sprawozdanie dyrektora. W posiedzeniu uczestniczyli; prof. dr. hab. Wiesław Bień-

13. Otwarcie wystawy *Skarby krakowskich klasztorów - zbiory oo. Kapucynów, sale parterowe pałacu Krzysztoforów*, 4 VI 1992. Fot. J. Korzeniowski

14. Otwarcie wystawy *Powroty* — malarstwo *Stuarta J. Servetera*, Stara Bożnica, 15 IV 1992; pierwszy z lewej autor. Fot. J. Korzeniowski

kowski, dr Andrzej Link-Lenczowski, prof. dr hab. Kazimierz Nowacki, prof. hab. Zbigniew Perzanowski, mgr Wacław Passowicz, prof. dr hab. Andrzej Pilch, prof. dr hab. Roman Reinfuss, mgr Stefan Zając, prof. dr hab. Zdzisław Żygulski.

ZMIANY PERSONALNE

W ciągu roku odeszli z pracy w muzeum następujący pracownicy: Anna Chmura, Janina Daniel, Elżbieta Długosz, Witold Dobrzeński, Teodor Gąsiorowski, Izabella Kafiaków, Stanisław Kot, Małgorzata Kozdroń, Dorota Kwiecień, Magdalena Kołodziej, Jan Mazur, Urszula Ochmańska, Monika

Philipp, Adela Piotrowicz, Magdalena Sowa, Hanna Styczyńska. Wśród odchodzących byli długoletni pracownicy muzeum, którzy przeszli na emeryturę: Adela Piotrowicz, Hanna Styczyńska, Jan Mazur.

Przyjęci zostali do pracy: Ewa van Wees, Jadwiga Kwaśnik, Anna Per-Żywolewska, Renata Kowalkowska, Magdalena Sowa, Monika Philipp, Janina Daniel.

Jubileusze dwudziesto-, dwudziestopięcio-, trzydziesto- i czterdziestolecia pracy obchodzili: Elżbieta Błazewska, Celina Bąk-Koczarska, Irena Guzik, Józef Korzeniowski, Stanisława Opalińska, Wacław Passowicz, Krystyna Solańska, Katarzyna Sitek, Adam Wróblewski, Teresa Wątorska, Antonina Wędzicha, Józef Wołek.

15. Otwarcie wystawy *Z pracowni naszych artystów* — *Adam Brinken* — malarstwo, *Wieża Ratuszowa*, 8 VI 1992. Fot. J. Korzeniowski